

Beata Matusek

Przyczyny trudności w nauce uczniów edukacji wczesnoszkolnej

Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika 9, 137-145

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZYCZYNY TRUDNOŚCI W NAUCE UCZNIÓW EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Przekroczenie progu szkolnego i rozpoczęcie nauki w klasie pierwszej to ważny moment w życiu dziecka i jego rodziny. Temat rozpoczęcia przez dziecko edukacji szkolnej często pojawia się podczas uroczystości rodzinnych i spotkań ze znajomymi. Rozmowom towarzyszą działania dotąd dziecku nieznanne – kompletowanie przyborów szkolnych, zakup zeszytów czy stroju gimnastycznego. Rodzice, wyposażeni w doświadczenia z własnej edukacji, starają się jak najlepiej przygotować dziecko do pełnienia roli ucznia. Jednak aktywna postawa rodziców i ich starania nie zapewnią dziecku sukcesów szkolnych. O tym, czy dziecko będzie osiągało sukcesy, czy też doświadczało porażek, decyduje wiele czynników. Czynniki wewnętrzne (tkwiące w samym dziecku), sytuacja rodzinna i jakość pracy nauczyciela znacząco wpływają na poziom opanowania umiejętności i wiadomości wynikających z podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej.

Szkoła oczekuje od ucznia rozpoczynającego naukę w klasie pierwszej samodzielności, zaradności, umiejętności koncentracji uwagi, obowiązkowości, współpracy z nauczycielami i rówieśnikami, zaangażowania w życie klasy i szkoły oraz umiejętności komunikowania się z innymi. Dojrzałość emocjonalno-społeczna oraz poziom rozwoju funkcji poznawczych zadecyduje o tym, czy dziecko sprosta wymaganiom i oczekiwaniom. Wszelkie zaburzenia w sferze emocjonalnej, społecznej i poznawczej nie ułatwią startu szkolnego. Problemy dydaktyczne wynikające z zaburzeń występują w zakresie każdego typu edukacji, m.in. polonistycznej, matematycznej, społecznej, technicznej, przyrodniczej, muzycznej, plastycznej, wychowania fizycznego, zajęć komputerowych i języka nowożytnego.

Pierwsze trudności, jakie pojawiają się w szkole, wiążą się z nauką czytania (w tym czytania ze zrozumieniem), pisanie i liczenia. W początkowym okresie trudności są wskazaniem do wzmożonej, systematycznej pracy, w późniejszym okresie wymagają szczególnej uwagi, gdyż często są powodem zaburzeń w sferze emocjonalno-społecznej. Pojawiające się trudności szkolne nie są problemem samego ucznia. Organizacja pomocy pedagogiczno-psychologicznej wymaga zaangażowania wszystkich osób biorących udział w procesie kształcenia i wychowania dziecka: nauczycieli, rodziców, pedagoga szkolnego oraz specjalistów. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu pokonanie trudności i wyrobienie odpowiedniej postawy intelektualnej, sprzyjającej uczeniu się. Niejednokrotnie jednak droga do sukcesu jest długa, wyboista i kręta.

O tym, jak dziecko będzie funkcjonowało w warunkach szkolnych, zadecyduje jego dojrzałość szkolna, czyli gotowość do podjęcia nauki czytania, pisanie i liczenia oraz

* Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu, czynny nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej.

do funkcjonowania w grupie społecznej. Gotowość ta w dużym stopniu zależy od wieku kalendarzowego dziecka, indywidualnego tempa rozwoju, stopnia usamodzielnienia, tempa pracy oraz zaangażowania rodziców i nauczycieli przedszkola w przygotowanie dziecka do rozpoczęcia nauki (zapewnienie dziecku warunków do wszechstronnego rozwoju). Aneta Czerska w artykule zatytułowanym „Wczesnodziecięca nauka czytania i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka” pisze: „Dzieci, które są ofiarami skrajnego zaniedbania, dostarczają nam wiedzy, że bez dotykania nie rozwinię się zmysł dotyku, bez słyszenia mowy nie rozwinię się mowa, a dziecko zamknięte lub przywiązane nie nauczy się chodzić, gdyż do rozwoju mózgu niezbędna jest stymulacja, przypadkowa lub celowa”¹. Obok niedojrzałości do podjęcia nauki w szkole trudności w nauce powoduje: obniżona sprawność intelektualna, zaburzenia mowy (w tym nieprawidłowa artykulacja), posługiwanie się gwarą i żargonem, zaburzenia funkcji wzrokowych, słuchowych i ruchowych, przewlekłe schorzenia, czynniki psychologiczne (brak zainteresowania czytaniem i pisaniem oraz brak motywacji do nauki), zaniedbania środowiskowe, złe metody nauczania i błędy pedagogiczne. Specyficzne trudności w nauce czytania, pisania i liczenia nazywa się dysleksją, dysortografią i dyskalkulią. Przyczyny występowania tych trudności wyjaśniają koncepcje biologiczne, psychologiczne i pedagogiczne². Według specjalistów liczba dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu to około 10% do 15% uczniów. Wśród nich dyslektycy stanowią zaledwie 2% do 4%³.

Poważną przyczyną trudności w nauce czytania i pisania, zaburzeń w komunikacji oraz trudności ze skupieniem uwagi jest nieprawidłowe funkcjonowanie analizatora wzrokowego i słuchowego oraz zaburzenia mowy. Dzieci z zaburzoną percepcją wzrokową wadliwie odzwierciedlają kształty liter, mogą mieć poważne kłopoty w różnicowaniu, zapamiętywaniu i odtwarzaniu figur geometrycznych i liter. Zaburzenia percepcji kształtu oraz analizy i syntezy wzrokowej przejawiają się w czytaniu, pisaniu i przepisywaniu. Dziecko myli litery podobne, które różnią się drobnymi elementami graficznymi, np. a/o, m/n, l/t, h/k. Przy przepisywaniu opuszcza litery lub części wyrazów, gubi drobne elementy liter, w starszych klasach boryka się z problemem wciąż popełnianych błędów ortograficznych⁴. Innym powodem trudności są nieprawidłowości w posługiwaniu się mową. Każda nieprawidłowość w mówieniu czy rozumieniu mowy może się ujawnić w mowie pisanej. Dlatego tak ważne jest wszechstronne rozwijanie mowy u dzieci, zanim rozpoczną naukę czytania i pisania, zwłaszcza tych, u których obserwuje się opóźnienia czy zaburzenia językowe. Szczególnie znaczenie w powstawaniu trudności mają zaburzenia słuchu fonematycznego, czyli zdolności do rozpoznawania dźwięków mowy oraz świadomości fonologicznej – zdolności wyodrębniania elementów strukturalnych, z których składa się mowa, dostrzegania pojedynczych

¹ A. Czerska, *Wczesnodziecięca nauka czytania i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka*, [w:] E. Ogrodzka-Mazur, U. Szuścik, A. Wąsiński (red.), *Edukacja małego dziecka. Wybrane obszary aktywności*, t. 6, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2013, s. 19-20.

² E. Górniewicz, *Pedagogiczna diagnoza specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 11-26; P. Bąbel, E. Srebro, *Dyskalkulia*, [w:] A. Girmakowska, A. Jałowicz (red.), *Jak przewyciężyć trudności w nauce?*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 2008, s. 36-40.

³ A. Czajkowska, *Trudności w nauce czytania i pisania*, <http://www.dziecirosna.pl> [dostęp: 13.10.2014].

⁴ Ibidem.

zdań składających się na dłuższą wypowiedź, wyrazów w zdaniu, a w wyrazach – sylab i głosek⁵. Innym powodem trudności w nauce jest nieprawidłowe funkcjonowanie analizatora słuchowego. Problem jest o dużo poważniejszy, w przypadku gdy powodem trudności nie są zaburzenia słyszenia, a centralne zaburzenie przetwarzania słuchowego (APD – *Auditory Processing Disorders* lub CAPD – *Central Auditory Processing Disorders*), stanowiące przedmiot badań i analiz przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych: otolaryngologów, audiologów, psychologów, pedagogów, neurologów i logopedów. Problem jest istotny, gdyż uczeń z problemem centralnych zaburzeń przetwarzania słuchowego realizuje obowiązek szkolny w szkole masowej.

W ostatnim czasie obserwuje się rosnącą liczbę uczniów z trudnościami w lokalizacji, rozpoznawaniu i różnicowaniu dźwięków, trudnościami w formułowaniu wypowiedzi, rozumieniu mowy oraz z zaburzeniami lateralizacji. Przypuszczenia nauczycieli edukacji przedszkolnej i rodziców, iż powodem trudności komunikacyjno-społecznych we wczesnym okresie życia mogą być centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego, wymagają przeprowadzenia specjalistycznych badań i postawienia diagnozy uprawniającej do uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Sprawa jednak nie jest tak prosta, jak się wydaje. Chociaż przez ostatnich 30 lat ukazało się wiele artykułów dotyczących zaburzeń przetwarzania słuchowego (*Auditory Processing Disorders*, APD), nadal nie ma szeroko zaakceptowanej definicji tego zespołu, kryteriów diagnostycznych i sposobów postępowania leczniczego⁶. Ustalono natomiast symptomy mogące wskazywać na występowanie CAPD. U uczniów z deficytami i zaburzoną pracą centralnego układu nerwowego stwierdza się:

- kłopoty z koncentracją uwagi;
- problemy ze skupieniem się na głosie nauczyciela;
- pismo o charakterze dysgraficznym;
- trudności w czytaniu, polegające na niewłaściwym łączeniu głosek w sylaby, a później w wyrazy;
- trudności z dobrym słyszeniem w szumie powszechnym na korytarzach szkolnych oraz nadwrażliwość na dźwięki;
- mylenie podobnie brzmiących głosek, jak p/b, t/d, głosek dźwięcznych z bezdźwięcznymi, błędy ortograficzne typu słuchowego oraz trudności w nauce języków obcych;
- brak umiejętności konstruowania płynnych wypowiedzi;
- konieczność kilkakrotnego powtarzania poleceń;
- często opóźniony rozwój mowy;
- ograniczone rozumienie mowy, gdy nie jest kierowana bezpośrednio wprost do odbiorcy, i/lub częste nieprawidłowe zrozumienie pytań i poleceń, szczególnie gdy są długie i skomplikowane;
- zaburzenie intonacji (mowa monotonna, cicha albo odwrotnie: bardzo szybka i zbyt głośna);

⁵ Ibidem.

⁶ J. Majak, *Trudności diagnostyczne w zaburzeniach przetwarzania słuchowego u dzieci*, „Otorinolaryngologia” 2013, nr 12 (4), s. 162.

- „skołowanie” po przebywaniu w głośnym środowisku;
- częste bóle głowy;
- zaburzoną koncentrację i krótką zdolność utrzymywania uwagi;
- osłabienie pamięci słuchowej (tj. trudności z zapamiętaniem i/lub powtórzeniem usłyszonej informacji), trudności z uczeniem się na pamięć i zapamiętywaniem sekwencji dźwięków (na przykład nazw dni tygodnia, miesięcy czy tabliczki mnożenia);
- nadmierna potrzeba hałasowania⁷.

Do częstych czynników, które mogą przyczyniać się do wystąpienia Centralnego Zaburzenia Przetwarzania Słuchowego, należą:

- wcześniactwo;
- niedotlenienie w czasie porodu;
- częste zapalenia ucha środkowego,
- genetyczne dyspozycje – dysleksja⁸.

Zaburzenia CAPD są powodem poważnych problemów w sferze dydaktyczno-społecznej i emocjonalnej. W artykule pt. „Aktywny Trening Słuchowy – element terapii pacjentów z zaburzeniami przetwarzania słuchowego (APD)” czytamy: „Zaburzenia przetwarzania słuchowego charakteryzują się niemożnością całkowitego wykorzystania informacji płynących z bodźców akustycznych przy prawidłowym ich odbiorze w obwodowych strukturach słuchowych. Ich przyczyną jest nieprawidłowa realizacja co najmniej jednej z wyższych funkcji słuchowych. Zaburzenia przetwarzania słuchowego występują u 5% populacji dzieci w wieku 5–10 lat. Towarzyszą dysleksji, specyficznym trudnościom w nauce, specyficznym zaburzeniom językowym, zaburzeniom integracji sensorycznej i nadpobudliwości psychoruchowej. Ich objawy przyczyniają się do nieprawidłowości w funkcjonowaniu poznawczym i psychicznym dziecka, co w praktyce oznacza niedostateczne opanowanie materiału szkolnego (czytanie i pisanie), oraz nieadekwatne reakcje emocjonalne, a także budowanie nieprawidłowych relacji w grupie rówieśniczej”⁹.

W celu ustalenia zależności pomiędzy centralnymi zaburzeniami przetwarzania słuchowego a trudnościami w nauce przeprowadzono badania naukowe z udziałem uczniów klas drugich w Sandomierzu. Badaniom poddano 20 uczniów. Grupę badawczą wyłoniono, przeprowadzając przesiewowe badania słuchu, składające się z audiometrii tonalnej¹⁰. Dzieci, które miały negatywny bądź wątpliwy wynik audiometrii tonalnej, zostały wyłączone z badania. Kolejność przeprowadzonych badań była jednakowa dla każdego ucznia. Pierwszy blok badań zawierał: Test Rozdzielności Słyszania (słowny), Test Różnicowania Sekwencji Częstotliwości (*Frequency Pattern Test*), Test odtwarzania struktur rytmicznych M. Stambak oraz Logopedyczny Test Przesiewowy. Drugi blok badań zawierał testy au-

⁷ Materiały Centrum Logopedycznego.PL opublikowane na stronie: <http://www.logopedia.pl>. [dostęp: 13.10.2014].

⁸ Ibidem.

⁹ J. Rostkowska, *Aktywny Trening Słuchowy – element terapii pacjentów z zaburzeniami przetwarzania słuchowego (APD)*, „Nowa Audiofonologia” 2014, nr 3 (4), s. 39.

¹⁰ B. Statuch, Z.M. Kurkowski, *Centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego a problemy w nauce u uczniów klasy drugiej szkoły podstawowej*, „Nowa Audiofonologia” 2012, nr 1 (3), s. 64.

diologiczne z programu APD: DLF, SPN, DLI, aSPN. Opiekunowie dzieci wypełnili Skale Zachowań Słuchowych (*Scale of Auditory Behavior*). Wychowawca-nauczyciel nauczania zintegrowanego miał za zadanie wypełnić ankietę dotyczącą trudności w nauce dziecka¹¹.

Innym zagadnieniem interesującym badaczy różnych dyscyplin naukowych jest wpływ hałasu na funkcjonowanie dziecka w szkole. Badania wpływu hałasu na słuch, funkcje poznawcze i umiejętności szkolne dzieci prowadzone są w coraz większej liczbie ośrodków zarówno w Polsce, jak i na świecie¹².

W przypadku dziecka napotykającego trudności dydaktyczne konieczne jest przeprowadzenie diagnozy mającej wskazać ich przyczyny. Przy specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu przeprowadza się diagnozę lekarską, psychologiczną i pedagogiczną. Diagnoza pedagogiczna stanowiąca element szerokiego postępowania rozpoznawczego obejmuje:

- ocenę poziomu czytania;
- ocenę poziomu pisania;
- diagnozę środowiska rodzinnego;
- diagnozę prognostyczną¹³.

Diagnoza pedagogiczna, podobnie jak pozostałe diagnozy (lekarska i psychologiczna), musi być stosowana indywidualnie, dla każdego przypadku z osobna. Jej wiarygodność zwiększa się wówczas, gdy nauczyciel-badacz stwarza warunki umożliwiające dotarcie do rzeczywistych trudności dziecka, do ich źródeł. Nie zadowala się natomiast tylko pobieżną oceną symptomów występowania tych trudności¹⁴.

Dla prognozy postępów w nauce czytania i pisania cenne jest obserwowanie:

- wad wymowy,
- trudności w wyodrębnianiu i różnicowaniu głosek,
- trudności w zapamiętywaniu tekstów, wierszyków, piosenek,
- ubóstwa słownictwa i nieporadności wypowiedzi,
- słabego poziomu rysunków: występowanie rysunków stereotypowych będących naśladowaniem pracy kolegów lub rysunków bogatych w szczegóły, ale chaotycznych, zamazanych, brudnych¹⁵.

Uczeń z problemami w nauce przechodzi badanie pedagogiczne i psychologiczne w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Gdy istnieje taka konieczność, przeprowadza się dodatkowe badania specjalistyczne: logopedyczne, psychiatryczne i audiologiczne. Lekarz audiolog po wykonaniu badania stawia diagnozę medyczną i określa rodzaj niepełnosprawności.

Podczas diagnozowania dziecka przeprowadza się wywiad rodzinny, medyczny, edukacyjny i dotyczący rozwoju mowy. Dodatkowo uwzględnia się lateralizację i czynniki

¹¹ Ibidem.

¹² K. Kochanek, L. Fajdek, A. Piłka, *Ocena wpływu hałasu szkolnego na wyniki testów centralnych funkcji słuchowych*, „Nowa Audiofonologia” 2013, nr 2 (5), s. 37-41.

¹³ E. Górniewicz, *Pedagogiczna diagnoza...*, s. 33.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ E. Miętka, *Problemy dzieci dyslektycznych i dysgraficznych*, [w:] A. Giermakowska, A. Jałowiecka (red.), *Jak przewidywać trudności w nauce? Poradnik dla rodziców i nauczycieli*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP Spółka z o.o., Kielce 2008, s. 19.

ryzika: rozwój układu nerwowego, schorzenia ucha środkowego, wiek dziecka, poziom rozwoju intelektualnego, motywację do nauki, poziom pamięci, stan słuchu obwodowego. Centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego można zdiagnozować po 7 roku życia (wiąże się to z procesem dojrzewania układu słuchowego). Wcześniejsze rozpoznanie jest trudne i dyskusyjne. Zaświadczenie lekarskie (o ile lekarz audiolog zgodzi się podpisać) wydaje się w celu uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. W zaleceniach dotyczących edukacji (czy dziecko wymaga specjalnej organizacji nauki i metod pracy) lekarz wpisuje: dostosowanie organizacji nauki i metod pracy do dziecka z niedosłuchem centralnym¹⁶, adres zamieszkania rodziców, czas, na jaki wydaje się orzeczenie, oraz rodzaj niepełnosprawności.

Badanie psychologiczne pozwala ustalić: poziom rozwoju umysłowego, funkcji poznawczych, poziom wiadomości ogólnych, pojemność i funkcjonowanie pamięci słuchowej bezpośredniej, poziom myślenia przyczynowo-skutkowego, poziom funkcjonowania procesów analizy i syntezy wzrokowej, tempo uczenia się wzrokowo-ruchowego, lateralizację, rozumienie poleceń słownych, rozumienie mowy w hałasie, rozwój mowy, artykulację, stopień wykonywania poleceń, poziom graficzny pisma, technikę czytania, rozumienie czytanego tekstu, umiejętności matematyczne, rozwiązywanie zadań z treścią, motywację do nauki, komponenty emocjonalne¹⁷.

W zaleceniach zespół oceniający może zaproponować prowadzenie zajęć rewalidacyjnych ukierunkowanych na wyrównywanie zaburzonych funkcji, zmniejszenie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań, dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie, umożliwienie uczniowi korzystanie z materiału konkretnego, wzrokowego lub odnoszącego się do bliskich mu doświadczeń, podsumowanie przez nauczyciela najistotniejszych treści po zakończeniu określonego zadania, a przed rozpoczęciem następnego zagadnienia pozostawienie uczniowie większej ilości czasu na wykonanie zadania i udzielenie odpowiedzi¹⁸. W uzasadnieniu wskazuje się elementy diagnozy, uzasadniając potrzebę kształcenia specjalnego, na przykład: „Występująca u ucznia dysfunkcja słuchu utrudnia mu percepcję materiału na lekcjach. W związku z powyższym uczeń wymaga szczególnej opieki pedagogicznej i stworzenia mu optymalnych warunków do odbioru mowy i realizowania materiału szkolnego”¹⁹. Po dostarczeniu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego dyrektor placówki organizuje uczniowi pomoc psychologiczno-pedagogiczną, uwzględniając zalecenia zespołu orzekającego. Zapewnia dziecku zajęcia rewalidacyjne.

W przypadku dzieci napotyujących trudności w nauce bardzo ważna jest współpraca szkoły z rodzicami dziecka. Rodzice, którym zależy na prawidłowym rozwoju dziecka, często szukają winnych zaistniałej sytuacji i nie wykazują chęci współpracy. Są znie-

¹⁶ Informacje podano na podstawie zaświadczenia lekarskiego, potrzebnego w celu wydania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w przypadku istnienia choroby dziecka, wydanego przez audiologa dziecku z niedosłuchem centralnym, określonego jako dziecko słabosłyszące.

¹⁷ Informacje podano na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niedosłuch, uzyskanego przez chłopca zdiagnozowanego przez audiologa jako dziecko słabosłyszące.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

cierpliwieni i sfrustrowani. Nie potrafią pogodzić się z tym, że ich dziecko nie osiąga sukcesów i jest „gorsze” od rówieśników. Dzieciom zarzucają lenistwo i głupotę. Takie podejście dorosłych nie pomaga – wręcz szkodzi. Tylko świadomi problemów rodzice są w stanie pomóc dziecku pokonać trudności. Pomocny w pracy z rodzicami z pewnością będzie dekalog dla rodziców dzieci dyslektycznych prof. dr hab. Marty Bogdanowicz oraz odpowiadający mu dekalog dla nauczyciela.

Dekalog dla rodziców dzieci dyslektycznych

NIE – „nie czyni bliźniemu, co Tobie niemiłe”.

1. Nie traktuj dziecka jak chorego, kalekiego, niezdolnego, złego lub leniwego.
2. Nie karz, nie wyśmiewaj dziecka w nadziei, że zmobilizujesz je do pracy.
3. Nie łudź się, że dziecko „samo z tego wyrośnie”, „weźmie się w garść”, „przysiądzie fałdów” lub że ktoś je z tego „wyleczy”.
4. Nie spodziewaj się, że kłopoty dziecka pozbawionego specjalistycznej pomocy ograniczą się do czytania i pisania i skończą się w młodszych klasach szkoły podstawowej.
5. Nie ograniczaj dziecku zajęć pozalekcyjnych, aby miało więcej czasu na naukę, ale i nie zwalniaj go z systematycznych ćwiczeń.

TAK – „strzeżonego Pan Bóg strzeże”.

6. Staraj się zrozumieć swoje dziecko, jego potrzeby, możliwości i ograniczenia, aby zapobiec trudnościom szkolnym.
7. Spróbuj jak najwcześniej zaobserwować trudności dziecka: na czym polegają i co jest ich przyczyną. Skonsultuj się ze specjalistą (psychologiem, pedagogiem, logopedą).
8. Aby jak najwcześniej pomóc dziecku:
 - zaobserwuj w codziennej pracy z dzieckiem, co najskuteczniej mu pomaga;
 - korzystaj z odpowiedniej literatury i fachowej pomocy nauczyciela-terapeuty (w formie terapii indywidualnej i grupowej);
 - bądź w stałym kontakcie z nauczycielem i pedagogiem szkolnym.
9. Bądź życzliwym, pogodnym, cierpliwym przewodnikiem i towarzyszem swego dziecka w jego kłopotach szkolnych.
10. Chwal i nagradzaj dziecko nie tyle za efekty jego pracy, ile za włożony w nią wysiłek. Spraw, aby praca z dzieckiem była przyjemna dla was obojga.

(prof. dr hab. Marta Bogdanowicz)

Dekalog dla nauczycieli dzieci dyslektycznych

NIE

- Nie traktuj ucznia jak chorego, kalekiego, niezdolnego, złego lub leniwego.
- Nie karz, nie wyśmiewaj w nadziei, że zmobilizujesz go do pracy.

- Nie ludź się, że „sam z tego wyrośnie”, „weźmie się w garść”, „przysiądzie fałdów” lub że ktoś go z tego „wyleczy”.
- Nie spodziewaj się, że kłopoty ucznia pozbawionego specjalistycznej pomocy ograniczą się do czytania i pisania i że skończą się w młodszych klasach szkoły podstawowej.
- Nie ograniczaj uczniowi zajęć pozalekcyjnych, aby miał więcej czasu na naukę, ale i nie zwalniaj go od systematycznych ćwiczeń i pracy nad sobą.

TAK

- Staraj się zrozumieć swojego ucznia, jego potrzeby, możliwości i ograniczenia.
- Zapobiegaj pogłębianiu się trudności szkolnych i wystąpieniu wtórnych zaburzeń nerwicowych.
- Spróbuj jak najwcześniej zaobserwować trudności ucznia: na czym polegają i co jest ich przyczyną. Skonsultuj problemy dziecka ze specjalistą (psychologiem, pedagogiem, logopedą, a w razie potrzeby z lekarzem).
- Aby jak najwcześniej pomóc uczniowi, bądź w kontakcie z poradnią, wykorzystuj wyniki badań i zalecenia specjalistów zawarte w opinii psychologiczno-pedagogicznej.
- Ustal kontrakt pomiędzy tobą, rodzicami i dzieckiem, który określa reguły współpracy: dziecko uczyni odpowiedzialnym za pracę nad sobą, rodziców za pomaganie dziecku, a nauczyciela za bycie doradcą. Zaobserwuj podczas codziennych lekcji, co najskuteczniej pomaga dziecku,
- Bądź w stałym kontakcie z jego pedagogiem terapeutą i, korzystając z jego wskazań, włączaj do zajęć dydaktycznych potrzebne dziecku ćwiczenia. Opracuj program indywidualnych wymagań wobec ucznia, dostosowany do jego możliwości i wkładu pracy. Oceniaj go na podstawie odpowiedzi ustnych i treści prac pisemnych. Nie każ mu głośno czytać przy całej klasie. Pozwól mu korzystać ze słownika i daj więcej czasu na zadania pisemne. Dyktanda i prace pisemne oceniaj jakościowo (opisowa ocena błędów), pod warunkiem systematycznej pracy, znajomości reguł ortografii i korekty błędów w zeszytach.
- Nagradzaj za wysiłek i pracę, a nie za jej efekty.
- Bądź życzliwym, cierpliwym przewodnikiem ucznia w jego problemach²⁰.

(prof. dr hab. Marta Bogdanowicz)

Bibliografia

- Bąbel P., Srebro E., *Dyskalkulia*, [w:] A. Girmakowska, A. Jałowicz (red.), *Jak przezwyciężyć trudności w nauce?*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 2008.
- Czajkowska A., *Trudności w nauce czytania i pisania*, <http://www.dziecirosna.pl> [dostęp: 13.10.2014].

²⁰ M. Bogdanowicz, <http://www.dysleksja.pierwszazapomoc.net.pl/dekalog.php> [dostęp: 13.10.2014].

- Czerska A., *Wczesnodziecięca nauka czytania i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka*, [w:] E. Ogrodzka-Mazur, U. Szuścik, A. Wąsiński (red.), *Edukacja małego dziecka. Wybrane obszary aktywności*, t. 6, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2013.
- Górniewicz E., *Pedagogiczna diagnoza specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001.
- Kochanek K., Fajdek L., Piłka A., *Ocena wpływu hałasu szkolnego na wyniki testów centralnych funkcji słuchowych*, „Nowa Audiofonologia” 2013, nr 2 (5).
- Majak J., *Trudności diagnostyczne w zaburzeniach przetwarzania słuchowego u dzieci*, „Otorynolaryngologia” 2013, nr 12 (4).
- Materiały Centrum Logopedycznego.PL opublikowane na stronie: <http://www.logopedia.pl>. [dostęp: 13.10.2014].
- Miętka E., *Problemy dzieci dyslektycznych i dysgraficznych*, [w:] A. Giermakowska, A. Jałowiecka (red.), *Jak przezwyciężać trudności w nauce? Poradnik dla rodziców i nauczycieli*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP Spółka z o.o., Kielce 2008.
- Rostkowska J., *Aktywny Trening Słuchowy – element terapii pacjentów z zaburzeniami przetwarzania słuchowego (APD)*, „Nowa Audiofonologia” 2014, nr 3 (4).
- Statuch Z.B., Kurkowski Z.M., *Centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego a problemy w nauce u uczniów klasy drugiej szkoły podstawowej*, „Nowa Audiofonologia” 2012, nr 1 (3).
- www.czytelniamedyczna.pl. [dostęp: 13.10.2014].

PRZYCZYNY TRUDNOŚCI W NAUCE UCZNIÓW EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Streszczenie: Artykuł porusza zagadnienia związane z przyczynami trudności w nauce uczniów edukacji wczesnoszkolnej. Szczególną uwagę poświęcono przyczynom trudności w nauce czytania i pisania oraz diagnozie pedagogicznej pozwalającej ustalić ich przyczyny. Artykuł zamyka dekalog dla rodziców i nauczycieli dzieci dyslektycznych autorstwa prof. dr hab. Marty Bogdanowicz.

Słowa kluczowe: problemy w nauce, trudności w nauce, trudności w nauce pisania, trudności w nauce czytania, trudności szkolne, diagnoza trudności szkolnych, diagnoza pedagogiczna

THE LEARNING DIFFICULTIES' CAUSES OF PUPILS IN 1TH-3RD CLASSES LEVEL

Abstract: Causes of learning difficulties of pupils in 1th-3rd classes were brought up in the article. The author is devoting the particular attention to causes of the problem in the learning to read and write and the pedagogic diagnosis which they let establish its causes. The Decalogue for parents and teachers of dyslexic children written by Prof. Marta Bogdanowicz was introduced in the last part of the article.

Keywords: problems in learning, learning difficulties, learning difficulties in writing and reading, school problem, diagnosis of school problems, pedagogic diagnosis